

ชนิกา ไหล่แท้ 2554: ความยั่งยืนของทรัพยากรการเกษตรของครัวเรือนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สา
จังหวัดเชียงใหม่ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากร) สาขาการจัดการทรัพยากร
โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์
สุวรรณ ประณีตวาทกุล, Ph.D. 110 หน้า

การพัฒนาการเกษตรของประเทศในช่วงที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับพื้นที่สูงอันเป็นที่ดินน้ำที่มีความสำคัญต่อทรัพยากรดิน น้ำและระบบนิเวศ การทำเกษตรในพื้นที่บริเวณนี้จึงจำเป็นต้องอยู่ในรูปแบบของความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากรทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สา จากข้อมูลที่รวบรวมจากการสัมภาษณ์เกษตรกรจำนวน 38 ครัวเรือน ใน 3 ปีเพาะปลูก คือ 2543/44 2548/49 และ 2551/52 รวมจำนวนตัวอย่าง 114 ตัวอย่างโดยอาศัยตัวชี้วัดประสิทธิภาพที่ยั่งยืน และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนของทรัพยากรการเกษตรของครัวเรือนตัวอย่างในปีเพาะปลูก 2551/52

ผลจากการวิเคราะห์ความยั่งยืนโดยใช้ตัวชี้วัดประสิทธิภาพที่ยั่งยืน ซึ่งพิจารณาจากการสร้างมูลค่าจากต้นทุนและทรัพยากรทางการเกษตรของครัวเรือน พบว่าประสิทธิภาพที่ยั่งยืนของครัวเรือนตัวอย่างในปีเพาะปลูก 2543/44 2548/49 และ 2551/52 คิดเป็น 1.17 1.31 และ 0.67 ตามลำดับ โดยครัวเรือนที่อยู่ในเกณฑ์ที่มีความยั่งยืนสูง คือ มีค่าประสิทธิภาพที่ยั่งยืนมากกว่าหรือเท่ากับ 1 คิดเป็นร้อยละ 47.37 42.11 และ 26.32 ตามลำดับ เมื่อพิจารณา โดยเปรียบเทียบในสามปีเพาะปลูก การสร้างมูลค่าจากการใช้ที่ดินและการใช้ปุ๋ย พบว่าการสร้างมูลค่าจากการใช้ที่ดินและการใช้ปุ๋ยโดยเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงทุกปี ซึ่งเมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพที่ยั่งยืนของทรัพยากรการเกษตรของครัวเรือนในปีเพาะปลูก 2551/52 ได้แก่ พื้นที่ที่ใช้ในการทำเกษตรและรายได้สุทธิจากการเกษตรของครัวเรือน ปัจจัยทั้งสองนี้เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับประสิทธิภาพที่ยั่งยืนของทรัพยากรการเกษตรของครัวเรือน กล่าวคือ เมื่อปัจจัยเหล่านี้เพิ่มขึ้น จะทำให้การใช้ทรัพยากรของครัวเรือนเกิดประสิทธิภาพที่ยั่งยืนเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ส่วนปัจจัย สัดส่วนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนต่อพื้นที่การเกษตร สัดส่วนต้นทุนปุ๋ยต่อต้นทุนเงินสดและรายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพที่ยั่งยืนของครัวเรือนในเชิงลบ

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรการเกษตรของครัวเรือนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีการทำการเกษตรในรูปแบบของเกษตรที่มีความหลากหลาย เพื่อให้เกิดการใช้ที่ดินการเกษตรที่มีอยู่จำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการสนับสนุนแนวทางในการจัดการทรัพยากรการเกษตรและระบบนิเวศบนพื้นที่สูง ได้แก่ การปรับปรุงบำรุงดิน ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด ลดการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การปลูกพืชหมุนเวียนและการปลูกพืชคลุมดิน เป็นต้น

ลายมือชื่อนิติ

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก